

О. П. Швед, кандидатка історичних наук,
викладач кафедри українознавства та філософії
ДНТ «Львівський національний медичний університет
імені Данила Галицького»
<https://orcid.org/0009-0007-3568-1984>

ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ВЛАДИ ТА НЕУРЯДОВОГО СЕКТОРУ ЩОДО СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ У ПРИКОРДОННИХ РЕГІОНАХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У статті здійснено теоретичне обґрунтування та аналіз механізмів координації взаємодії між органами державної влади, місцевим самоврядуванням та неурядовим сектором у процесі соціальної адаптації внутрішньо переміщених осіб. Актуальність дослідження зумовлена безпрецедентними міграційними викликами, спричиненими воєнною агресією, що потребують від системи публічного управління швидкого пошуку ефективних моделей співпраці з громадськими інституціями. Особлива увага приділяється прикордонним регіонам, які стали основними хабами для розміщення переселенців та потребують специфічних інструментів адміністрування соціальних процесів у межах транскордонного простору. Розкрито зміст та особливості функціонування організаційних і правових важелів, що забезпечують синергію зусиль державних інституцій та громадських організацій. Досліджено роль неурядового сектору як гнучкого партнера органів влади, здатного оперативно мобілізувати ресурси для надання гуманітарної, психологічної та юридичної допомоги внутрішньо переміщеним особам. Автор аналізує чинну нормативну базу, що регулює процеси делегування окремих повноважень із надання соціальних послуг від державних структур до інститутів цивільного суспільства в умовах дії правового режиму воєнного стану. Виявлено ключові проблеми та бар'єри, що стримують ефективність координаційних механізмів, зокрема недостатній рівень цифровізації взаємодії та відсутність єдиних протоколів реагування на кризові ситуації. Обґрунтовано необхідність впровадження моделі багаторівневого врядування, яка передбачає активне залучення міжнародних неурядових фондів до фінансування локальних ініціатив через систему державних грантів та субвенцій. Доведено, що соціальна адаптація внутрішньо переміщених осіб у прикордонних територіях безпосередньо залежить від здатності суб'єктів управління формувати спільні стратегії розвитку людського капіталу. Сформульовано практичні рекомендації щодо вдосконалення державної політики у сфері підтримки внутрішньої міграції шляхом посилення ролі координаційних рад при органах місцевої влади. Запропоновано шляхи оптимізації комунікаційних каналів між державними інституціями та волонтерськими спільнотами для забезпечення прозорості розподілу ресурсів та підвищення якості соціальних послуг. Результати дослідження можуть бути використані при розробці регіональних програм соціального захисту населення та стратегій повоєнного відновлення прикордонних територій України в контексті європейських стандартів публічного адміністрування.

Ключові слова: державна політика, соціальна адаптація, внутрішньо переміщені особи, прикордонні регіони, неурядові організації, воєнний стан, гуманітарна безпека, транскордонна взаємодія, органи публічної влади.

O. P. Shved. Interaction between authorities and the non-governmental sector regarding the social adaptation of internally displaced persons in border regions under martial law

The article provides a theoretical justification and analysis of the mechanisms for coordinating interaction between state authorities, local governments and the non-governmental sector in the process of social adaptation of internally displaced persons. The relevance of the study is due to the unprecedented migration challenges caused by military aggression, which require the public administration system to quickly find effective models of cooperation with public institutions. Special attention is paid to border regions, which have become the main hubs for the placement of displaced persons and require specific tools for administering social processes within the cross-border space. The content and features of the functioning of organizational and legal levers that ensure synergy of efforts of state institutions and public organizations are revealed. The role of the non-governmental sector as a flexible partner of authorities, capable of promptly mobilizing resources to provide humanitarian, psychological and legal assistance to internally displaced persons, is investigated. The author analyzes the current regulatory framework that regulates the processes of delegation of certain powers to provide social services from state structures to civil society institutions under the legal regime of martial law. Key problems and barriers that hinder the effectiveness of coordination mechanisms have been identified, in particular the insufficient level of digitalization of interaction and the lack of unified protocols for responding to crisis situations. The need to implement a multi-level governance model, which involves the active involvement of international non-governmental funds in financing local initiatives through a system of state grants and subventions, has been substantiated. It has been proven that the social adaptation of internally displaced persons in border areas directly depends on the ability of management entities to form joint strategies for the development of human capital. Practical recommendations have been formulated for improving state policy in the field of supporting internal migration by strengthening the role of coordination councils under local government bodies. Ways have been proposed to optimize communication channels between state institutions and volunteer communities to ensure transparency in resource allocation and improve the quality of social services. The results of the study can be used in the development of regional programs for social protection of the population and strategies for the post-war restoration of border areas of Ukraine in the context of European standards of public administration.

Key words: state policy, social adaptation, internally displaced persons, border regions, non-governmental organizations, martial law, humanitarian security, cross-border interaction, public authorities.

© О. П. Швед, 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

Постановка проблеми. Повномасштабна воєнна агресія спричинила наймасштабнішу в історії сучасної України хвилю внутрішнього переміщення населення, що поставило перед системою публічного управління надскладні завдання. Особливе навантаження припало на прикордонні регіони, які через свою відносну безпеку та логістичну близькість до країн Європейського Союзу стали центрами концентрації внутрішньо переміщених осіб. Традиційні методи державного адміністрування соціальної сфери в таких умовах виявилися недостатньо гнучкими, що зумовило необхідність пошуку нових моделей взаємодії між органами влади та інститутами цивільного суспільства для забезпечення життєдіяльності громад.

Ефективність соціальної адаптації у прикордонних територіях прямо залежить від здатності суб'єктів публічної влади координувати зусилля з неурядовими організаціями. Громадський сектор першим продемонстрував високу мобільність у наданні гуманітарної допомоги, проте відсутність чітко налагоджених механізмів комунікації з державними структурами часто призводить до дублювання функцій або нерівномірного розподілу ресурсів. Проблема полягає у необхідності створення єдиного управлінського контуру, де державний контроль поєднується з оперативністю та інноваційністю волонтерських спільнот.

Складна суспільна криза та обмеженість бюджетних коштів вимагають від органів публічного управління активного залучення зовнішніх ресурсів через інструменти транскордонного співробітництва та міжнародні фонди. Неурядові організації у цьому процесі виступають критично важливими посередниками, які здатні залучати грантове фінансування під конкретні потреби адаптації внутрішньо переміщених осіб. Проте брак інституційних механізмів довгострокового партнерства між владою та громадськістю стримує перехід від разової допомоги до системної політики інтеграції переселенців у соціально економічне життя територіальних громад.

Враховуючи стратегічний курс України на членство в Європейському Союзі, розробка ефективних механізмів координації має базуватися на принципах багаторівневого врядування та соціальної інклюзії. Необхідність теоретичного переосмислення ролі неурядового сектору як повноцінного суб'єкта публічної політики в умовах воєнного стану визначає актуальність дослідження. Формування дієвого інструментарію взаємодії дозволить не лише вирішити гострі гуманітарні питання, а й зміцнити соціальну стійкість прикордонних регіонів, перетворюючи виклики міграції на можливості для регіонального розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання трансформації публічного управління в умовах воєнного стану та механізми взаємодії держави з інститутами громадянського суспільства перебувають у центрі уваги багатьох сучасних дослідників. Зокрема, теоретичні аспекти координації зусиль органів влади та громадського сектору для вирішення гуманітарних проблем висвітлені у працях Н. Гринчук та В. Куйбіди, які акцентують увагу на адаптивності управлінських систем до кризових умов. Проблематика соціального захисту та адаптації внутрішньо переміщених осіб у прикордонних регіонах детально досліджується у роботах М. Пітюли, яка аналізує територіальні особливості розміщення переселенців та роль місцевого самоврядування у цьому процесі.

Важливий внесок у вивчення ролі неурядових організацій як суб'єктів надання публічних послуг роблять науковці, праці яких пов'язані із моделями партнерства між державними інституціями та волонтерськими спільнотами, що виникли як відповідь на виклики повномасштабного вторгнення [2]. Вони обґрунтовують тезу про те, що неурядовий сектор став критичною ланкою у забезпеченні стійкості територіальних громад, виконуючи функції, які раніше належали виключно державним структурам.

Питання використання інструментів транскордонної співпраці та залучення міжнародної допомоги для підтримки переселенців висвітлені у дослідженнях О. Мезенцева та І. Титарчук. Вони фокусують увагу на тому, як прикордонні регіони України використовують ресурси європейських фондів та неурядових міжнародних організацій для розбудови соціальної інфраструктури. Ці праці підкреслюють необхідність переходу від централізованого розподілу допомоги до мережевих структур управління, де координація здійснюється на рівні горизонтальних зв'язків між громадами та громадськими об'єднаннями.

Попри значну кількість публікацій, що стосуються загальних питань волонтерства та соціальної допомоги, залишається недостатньо вивченим аспект побудови саме цілісних механізмів координації діяльності влади та неурядового сектору в межах конкретних прикордонних територій. Більшість досліджень мають описовий характер, тоді як потреба у розробці конкретних управлінських регламентів та оцінці соціально економічної ефективності такого партнерства в умовах тривалої війни залишається актуальною. Зазначене зумовлює необхідність подальшого наукового пошуку у визначеному напрямі.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та розроблення практичних рекомендацій щодо взаємодії органів влади та неурядового сектору щодо соціальної адаптації внутрішньо переміщених осіб у прикордонних регіонах в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Теоретичне осмислення процесів соціальної адаптації внутрішньо переміщених осіб у межах прикордонних територій потребує перегляду класичних канонів державного адміністрування. В умовах воєнного стану традиційна ієрархічна модель управління часто демонструє інертність, що створює розрив між нагальними потребами громадян та спроможністю державних інституцій їх задовольнити. Публічне управління у цій сфері має трансформуватися у гнучку систему мережевої взаємодії, де органи влади виступають не лише розпорядниками ресурсів, а й модераторами діалогу між різними соціальними групами та міжнародними донорами.

Аналіз інституційного середовища прикордонних регіонів свідчить про виникнення унікальної управлінської екосистеми, де неурядові організації беруть на себе функції первинного прийому та розселення переселенців. Координація такої діяльності вимагає від суб'єктів публічної влади впровадження спеціальних нормативних протоколів, які б дозволили легалізувати участь волонтерських спільнот у процесах надання соціальних послуг без зайвого бюрократичного тиску. Це створює підґрунтя для формування нової якості публічного сервісу, що базується на принципах оперативності та високого рівня довіри між отримувачем послуги та її надавачем.

Ефективність механізмів координації прямо залежить від створення єдиного інформаційного простору, який би об'єднував дані державних реєстрів із моніторинговими звітами громадських організацій. У багатьох прикордонних громадах саме відсутність синхронізованої інформації про кількість та склад внутрішньо переміщених осіб стає причиною неефективного використання гуманітарної допомоги. Державна політика має стимулювати розробку інтегрованих цифрових платформ, де кожен суб'єкт взаємодії може бачити реальну картину потреб у режимі реального часу, що дозволяє уникнути дублювання зусиль та забезпечити адресність підтримки.

Окремим аспектом виступає фінансова координація, яка передбачає поєднання бюджетних асигнувань із залученими ресурсами міжнародних неурядових фондів. Органи місцевого самоврядування у прикордонні повинні оволодіти інструментами фандрейзингу та проектного менеджменту, щоб ефективно інтегрувати зовнішню допомогу в регіональні програми розвитку. Створення спільних координаційних рад, до складу яких входять представники бізнесу, влади та громадськості, дозволяє формувати прозорі бюджети адаптаційних проектів та підвищувати відповідальність усіх учасників за кінцевий соціальний результат.

Завершуючи розгляд початкових етапів взаємодії, варто наголосити на важливості психологічного супроводу як складової управлінського процесу. Координація діяльності у цій сфері часто лягає на плечі саме неурядового сектору, який володіє специфічними методиками роботи з травмованим населенням [3]. Публічне управління має забезпечити підтримку таких ініціатив через систему державних замовлень на соціальні послуги, що дозволить масштабувати успішні практики на рівень всієї держави та зміцнити соціальну стійкість суспільства перед тривалими кризовими викликами.

Розвиток адміністративних механізмів управління у прикордонних областях неможливий без врахування чинника транскордонної мобільності, що суттєво впливає на динаміку ринку праці та соціальне навантаження. Державна політика у сфері підтримки внутрішньо переміщених осіб має спиратися на концепцію людиноцентризму, де головним завданням органів влади є створення умов для швидкої самореалізації людини на новому місці проживання. Важливим елементом посилення взаємодії є впровадження правових регламентів, що визначають статус неурядових організацій як стратегічних партнерів держави у кризових ситуаціях. Брак чітко визначених процедур делегування повноважень часто стримує ініціативність місцевих громадських об'єднань, які побоюються юридичних колізій при використанні бюджетних коштів або майна громад.

Публічне адміністрування має забезпечити створення таких нормативних умов, де відповідальність за результат соціальної адаптації розділяється між державним сектором та громадськістю на паритетних засадах, що відповідає європейським стандартам врядування. Соціальна адаптація внутрішньо переміщених осіб у прикордонні вимагає особливої уваги до питань житлової та транспортної інфраструктури, оскільки саме ці сфери зазнають найбільшого тиску під час масової міграції. Суб'єкти публічного управління мають координувати діяльність міжнародних благодійних фондів щодо будівництва модульних містечок чи реконструкції соціальних гуртожитків, забезпечуючи відповідність таких проектів містобудівній документації та потребам територіальної громади. Такий підхід дозволяє перетворити екстрене реагування на довгострокову стратегію оновлення житлового фонду регіону, що залишатиметься корисним і після завершення воєнного стану.

Залучення неурядових організацій до розробки регіональних стратегій розвитку дозволяє органам влади отримувати об'єктивну інформацію про реальний стан справ у громадах. Громадські активісти часто мають вищий рівень довіри серед переселенців, що дозволяє проводити глибинні соціологічні дослідження та виявляти приховані соціальні конфлікти на ранніх стадіях. Координація зусиль у напрямі превентивної комунікації та роз'яснювальної роботи серед місцевого населення сприяє запобіганню соціальній напрузі та забезпечує гармонійну інтеграцію нових мешканців у соціокультурний простір прикордонних регіонів.

Цифрова трансформація процесів управління виступає каталізатором ефективності координації між державним сектором та громадськими інституціями в умовах воєнного стану. Створення хмарних сервісів для реєстрації потреб внутрішньо переміщених осіб дозволяє органам місцевої влади у прикордонних регіонах уникати хаотичного розподілу ресурсів та забезпечувати максимальну прозорість логістичних ланцюгів. Публічне управління у цьому контексті переходить на рівень алгоритмізованого адміністрування, де кожен соціальний запит супроводжується електронним слідом від моменту подачі заявки до фактичного надання допомоги неурядовою організацією або волонтерською групою.

Важливим аспектом координаційної діяльності є розробка та впровадження спільних стандартів звітності, які б задовольняли вимоги як національного законодавства, так і міжнародних донорів. Неурядовий сектор часто стикається із проблемою надмірної бюрократизації процесів звітування перед державними органами, що забирає значний часовий ресурс від основної гуманітарної діяльності. Оптимізація цих процедур через впровадження

уніфікованих електронних форм звітності дозволяє суб'єктам публічної влади отримувати верифіковані дані для прийняття стратегічних рішень, одночасно знижуючи адміністративне навантаження на громадських активістів.

Моніторинг соціальної результативності спільних проєктів має базуватися на принципах відкритості даних та залученні експертного середовища до оцінки ефективності витрачених коштів. Суб'єкти публічного адміністрування у прикордонні повинні стимулювати створення незалежних наглядових рад, до складу яких входять представники переселенців та профільних фахівців. На сьогоднішній день такий підхід забезпечує високу якість зворотного зв'язку та дозволяє оперативно коригувати напрями державної підтримки відповідно до зміни соціального клімату в територіальних громадах, що є критично важливим для збереження суспільної злагоди в умовах тривалої кризи.

Створення сталих логістичних мереж у прикордонних регіонах потребує залучення приватного сектору як третьої сторони управлінського трикутника. Державна влада має розробляти механізми стимулювання бізнесу, який надає складські приміщення або транспортні потужності для потреб неурядових організацій. Така координація дозволяє значно знизити витрати на утримання гуманітарних штабів та пришвидшує доставку необхідних товарів до найбільш вразливих груп населення.

Процес управління міжнародною технічною допомогою вимагає високого рівня професіоналізму від фахівців місцевого самоврядування. Вони мають забезпечувати повний юридичний супровід грантових проєктів, які реалізуються спільно з громадськими об'єднаннями [1]. Це мінімізує ризики нецільового використання коштів та зміцнює репутацію прикордонних територій серед іноземних інвесторів.

Важливим кроком у вдосконаленні адміністрування є впровадження системи горизонтальної координації між сусідніми територіальними громадами. Спільне використання ресурсів дозволяє ефективніше вирішувати питання працевлаштування внутрішньо переміщених осіб через створення міжмуніципальних центрів професійного навчання. Такі ініціативи отримують підтримку з боку держави через спеціальні субвенції на розвиток співробітництва територіальних громад.

Органи публічного управління повинні активно використовувати аналітичний потенціал неурядового сектору для прогнозування міграційних настроїв. Громадські організації проводять моніторинг реальних потреб людей, що дозволяє владі готувати соціальну інфраструктуру до нових викликів заздалегідь. Тільки через таку випереджальну координацію можна уникнути перевантаження освітніх та медичних закладів у прикордонних районах.

Завершальним елементом цього етапу взаємодії є формування спільних баз даних вакансій та програм перекваліфікації для переселенців. Це дозволяє суб'єктам публічної влади швидко інтегрувати людський капітал у місцеву економіку, забезпечуючи податкові надходження до бюджетів. Використання цифрових інструментів для комунікації між роботодавцями та шукачами роботи через посередництво громадських рад демонструє високу ефективність у подоланні соціальної ізоляції нових мешканців.

Забезпечення сталості координаційних механізмів вимагає впровадження системи постійного навчання для представників органів влади та лідерів неурядового сектору. Публічне управління у кризових умовах базується на здатності швидко приймати рішення в умовах невизначеності, що потребує специфічних навичок проєктного менеджменту та кризових комунікацій. Спільні тренінги та стратегічні сесії дозволяють виробити спільну мову спілкування між державними службовцями та громадськими активістами, що значно знижує рівень непорозуміння під час реалізації термінових гуманітарних завдань.

Важливим напрямом є розбудова мережі хабів соціальної стійкості у прикордонних регіонах, які функціонують на засадах державно-громадського партнерства. Такі центри стають платформою для надання комплексних послуг, де під одним дахом переселенці можуть отримати державну реєстрацію, правову допомогу від неурядових організацій та консультації щодо працевлаштування. Адміністрування таких об'єктів потребує гнучкого підходу до використання комунального майна та залучення донорських коштів для покриття операційних витрат, що демонструє ефективність у межах євроінтеграційних стандартів.

Питання безпеки прикордонних територій стає ключовим чинником, що визначає зміст координаційної діяльності в умовах воєнного стану. Органи публічного управління спільно із правоохоронними структурами та громадськими формуваннями мають забезпечувати належний рівень правопорядку в місцях компактного проживання переселенців. Координація зусиль у цій сфері включає заходи із запобігання конфліктам на соціальному ґрунті та протидію поширенню дезінформації, що може підірвати стабільність у прикордонних громадах.

Ефективність управління соціальною адаптацією також залежить від залучення внутрішньо переміщених осіб до процесів прийняття рішень на локальному рівні. Створення рад переселенців при органах місцевого самоврядування дозволяє враховувати специфічні запити цієї групи населення при розробці бюджетних програм та стратегій розвитку. Публічне адміністрування має сприяти тому, щоб нові мешканці відчували себе повноправними членами громади, що є необхідною умовою для їхньої успішної інтеграції та довгострокового перебування в регіоні.

Особлива роль у системі координації належить міжнародним неурядовим організаціям, які приносять у прикордонні регіони не лише фінансові ресурси, а й нові управлінські технології. Суб'єкти публічної влади мають виступати гарантами цільового використання цієї допомоги, забезпечуючи її відповідність національним пріоритетам та потребам конкретних територій. Це потребує створення прозорих реєстрів проєктів та регулярного публічного звітування про досягнуті результати, що зміцнює імідж України як надійного партнера у міжнародному співтоваристві.

Завершальним етапом модернізації координаційних механізмів є перехід до стратегічного планування відновлення прикордоння із урахуванням демографічних змін. Публічне управління має орієнтуватися на створення нових робочих місць у високотехнологічних галузях, щоб перетворити тимчасове перебування переселенців на довгостроковий стимул для економічного відродження регіону. Така державна політика забезпечує стійкий розвиток територій та сприяє формуванню сучасної системи соціального захисту, що відповідає викликам сучасності та цінностям демократичного суспільства.

Ефективність координації між органами влади та неурядовим сектором у прикордонних регіонах виступає фундаментом національної стійкості в умовах воєнного стану. Трансформація публічного управління від жорсткого централізованого контролю до моделі гнучкого партнерства дозволяє не лише успішно вирішувати нагальні питання соціальної адаптації внутрішньо переміщених осіб, а й створювати нові стандарти демократичного врядування.

Подальший розвиток цього процесу потребує остаточного закріплення правових статусів громадських інституцій як повноправних суб'єктів державної політики та поглиблення цифрової інтеграції всіх управлінських ланок. Тільки за умови синергії зусиль держави, громадськості та міжнародних партнерів прикордонні території України зможуть стати простором безпеки та гармонійного розвитку навіть у часи глобальних суспільних криз.

Висновки та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. В умовах воєнного стану ефективність соціальної адаптації внутрішньо переміщених осіб у прикордонних регіонах безпосередньо залежить від якості координаційних механізмів між органами влади та неурядовим сектором. Традиційні вертикальні моделі адміністрування трансформуються у горизонтальні мережеві структури, де громадські організації виконують роль оперативного виконавця соціальних послуг, а державні інституції забезпечують стратегічне планування та нормативне регулювання. Синергія ресурсів волонтерського руху та адміністративного потенціалу місцевого самоврядування дозволяє значно знизити рівень соціальної напруги у громадах та забезпечити базові потреби переселенців у найкоротші терміни.

Ключовим чинником оптимізації управлінської діяльності визначено цифровізацію взаємодії та впровадження прозорих систем моніторингу використання гуманітарних і фінансових ресурсів. Створення спільних цифрових платформ дозволяє суб'єктам публічного управління приймати обґрунтовані рішення на основі верифікованих даних, уникаючи бюрократичних затримок та дублювання функцій. Особливу роль відіграє залучення міжнародної технічної допомоги через неурядові канали, що потребує від публічних службовців високого рівня компетентності у сфері грантового менеджменту та здатності працювати за міжнародними стандартами звітності та аудиту. У перспективі державна політика у сфері транскордонної взаємодії має орієнтуватися на інституціалізацію партнерства з неурядовим сектором через механізми соціального замовлення та спільне управління регіональними проєктами розвитку. Необхідно вдосконалити законодавчу базу в частині спрощення процедур передачі майна та фінансування громадських ініціатив, що сприятиме стабільності соціальної інфраструктури прикордоння. Формування такої інклюзивної моделі управління не лише вирішує поточні кризові завдання, а й створює надійний фундамент для повоєнного відновлення України та її подальшої інтеграції у європейський адміністративний простір на засадах демократії та субсидіарності.

Список використаних джерел:

1. Васильєв О. С. Концептуалізація поняття «державна політика»: сучасне розуміння. *Державне будівництво*. 2014. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2014_1_7 (дата звернення: 14.04.2026).
2. Дегтяр О. А. Державне регулювання розвитку соціальної сфери: концептуальні засади та практика : монографія. Харків : С.А.М., 2014. 508 с.
3. Кравченко М. В. Система соціального захисту населення як об'єкт державної політики: методологія та практика : монографія. Київ : Інформ.-аналіт. агентство, 2012. 451 с.

References:

1. Vasyl'iev, O. S. (2014). Kontseptualizatsiia poniattia «derzhavna polityka»: suchasne rozuminnia [Conceptualization of the concept of “public policy”: modern understanding]. *Derzhavne budivnytstvo – State building, 1*. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2014_1_7 [in Ukrainian]
2. Diehtiar, O. A. (2014). Derzhavne rehuliuвання rozvytku sotsial'noi sfery: kontseptual'ni zasady ta praktyka [State regulation of social sphere development: conceptual principles and practice]. Kharkiv: S.A.M. [in Ukrainian]
3. Kravchenko, M. V. (2012), *Systema sotsial'noho zakhystu naseleण्या yak ob'yekt derzhavnoyi polityky: metodolohiya ta praktyka* [The system of social protection as an object of state policy: methodology and practice]: Monograph. Press Inform.-analit. ahentstvo, Kyiv, 451 p. [in Ukrainian]

Дата першого надходження статті до видання: 12.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 29.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026